

Βασιλική Ρηγοπούλου 2017

Η ανατομία του φόβου
στη *Μεταμόρφωση*
του Κάφκα

Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΣΤΗ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΦΚΑ

Βασιλική Ρηγοπούλου

Περίληψη

Η μελέτη εξετάζει την αποτύπωση του φόβου στο έργο του Φραντς Κάφκα *Η Μεταμόρφωση* (1915), σε δυο ελληνικές μεταφράσεις (1969, 2013). Εξετάζει τη σκιαγράφηση του χαρακτήρα του κεντρικού ήρωα, τις σχέσεις του σε διαπροσωπικό και κοινωνικό επίπεδο και εντοπίζει διαφορές στον τρόπο που εγγράφεται στο κείμενο το τραγικό, ο φόβος, η αποξένωση, η ενοχή, η σεξουαλικότητα, η ευαισθησία. Οι έννοιες αυτές είναι εντονότερες στο κείμενο του 2013 όταν το περιβάλλον υποδοχής ζούσε την οικονομική κρίση (2008), ενώ το κείμενο του 1969, την περίοδο της δικτατορίας, απαλείφει την ένταση του τραγικού, του φόβου, της ενοχής, της αποξένωσης, δεν προκαλεί.

Λέξεις-κλειδιά

Φόβος, αποξένωση, επικοινωνία, υποτίμηση εαυτού, ενοχές, καταπίεση, αποδοχή

1. Το έργο και η εποχή του

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η λογοτεχνία στρέφεται προς την ψυχολογία για να αντλήσει θέματα, και στη Βιέννη εμφανίζεται παράλληλα με την ψυχαναλυτική θεωρία του Φρόυντ και η ψυχολογική λογοτεχνική σχολή, με εκπροσώπους συγγραφείς όπως Hermann Bahr, Arthur Schnitzler, Stephan Zweig, Robert Musil, Hugo Hofmannstahl. Παρά τις μεταξύ τους διαφορές οι παραπάνω συγγραφείς προσπαθούν να εξηγήσουν με ψυχολογικούς και ψυχοκοινωνικούς όρους τη δράση των ηρώων τους.

Ο Φ. Κάφκα (1833-1924) δεν ανήκει σ' αυτή τη βιεννέζικη ψυχολογική σχολή. Την πεποίθηση των συγγραφέων της πως ήταν τάχα δυνατό να περιγράψουν και να αιτιολογήσουν όλα τα κίνητρα και τις διεργασίες των ηρώων τους, τη βρίσκει απλοϊκή και αντιπροτείνει το παραβολικό διήγημα. Απελευθερώνεται έτσι από την καταδυνάστευση του πολιτισμού, ο οποίος σύμφωνα με τον Φρόυντ λειτουργεί μόνο ανασταλτικά και καταπιεστικά στον σύγχρονο άνθρωπο καθυποτάσσοντας τα ένστικτά του, με απώτερο σκοπό την συμμόρφωσή του στο κοινωνικό σύστημα (Freud [1930]/2011).

Στην πράξη ο Κάφκα παρότι συνειδητά προσπαθούσε να διαχωρίσει τον εαυτό του από τις ψυχολογικές προσεγγίσεις διηγημάτων, θεωρώντας τες επιφανειακές, εν τέλει προσεγγίζει τα θέματά του πάλι με ψυχολογικούς και κοινωνικο-ψυχολογικούς τρόπους, αλλά "σε πολύ βαθύτερο - και λόγω της επιλογής των παραβολικών εκφραστικών τρόπων - πολύ πιο απελευθερωμένο και δραστικό επίπεδο" (Betzen 1978:52).¹

Το 1904, ο Φρόυντ (1856-1939) μιλά εκτεταμένα *Για την ψυχοπαθολογία της καθημερινής ζωής*, το 1905 εκδίδονται οι *Τρεις πραγματείες για τη θεωρία της σεξουαλικότητας*. Αλλά και στο επίπεδο της οικογένειας, η φυσική επιθετικότητα του παιδιού αλλάζει κατεύθυνση με παρέμβαση του πατέρα, εσωτερικεύεται. Το Υπέρ-Εγώ ως η κοινωνική/ηθική συνείδηση τιμωρεί το Εγώ για τα λάθη που έπραξε (με το αίσθημα της μετάνοιας) αλλά και για τις αμαρτίες που απλά φαντάστηκε ότι θα μπορούσε να κάνει (με το αίσθημα της ενοχής). Η ενοχή και η νευρωτική καταπάτηση των ενστικτών είναι η τιμή που πληρώνουμε για να μπορούμε να ζούμε μαζί σε οικογένειες και κοινωνίες. Και ενώ η κριτική αρχικά περιφρονεί ή αγνοεί τις θεωρίες και τις τεχνικές θεραπείας του Φρόυντ, όμως η Βιέννη του 20^{ου} αιώνα σαφώς επηρεάζεται βαθιά. Η επίδραση απλώνεται σε πολλούς τομείς της επιστήμης αλλά και της τέχνης. Λίγο πριν τη *Μεταμόρφωση* εκδίδεται η *Ερμηνεία των ονείρων*, πρεσβεύοντας την άποψη ότι το όνειρο αποτελεί πάντα την εκπλήρωση μιας ασυνειδητής επιθυμίας, που όμως λογοκρίνεται πριν γίνει συνειδητή και παραμορφώνεται με διάφορους μηχανισμούς, όπως η μετάθεση και η χρήση συμβόλων.

¹ Η μετάφραση είναι της συγγραφέως.

Η *Μεταμόρφωση* εκδίδεται στα 1915. Ο Γκρέγκορ Ζάμσα, εμπορικός αντιπρόσωπος που ζει με τη μητέρα, τον πατέρα και την αδελφή του, ξυπνά ένα πρωί μεταμορφωμένος σε σκαθάρι. Την τελευταία πενταετία μετά την οικονομική κατάρρευση της οικογένειας, είχε αναλάβει αυτός τα οικογενειακά βάρη. Η μεταμόρφωσή του δεν τον ξαφνιάζει ιδιαίτερα, προσπαθεί μάλιστα να προσαρμοστεί στα καινούργια ανεξήγητα ανατομικά δεδομένα και κυρίως να μην διαταράξει την ψυχολογία και τις ισορροπίες του οικογενειακού και επαγγελματικού περιβάλλοντός του. Στόχος του να αποπληρώσει τα χρέη της οικογένειας και να βρει αποδοχή και αναγνώριση εντός της. Η στάση του πατέρα είναι επιθετική και καταπιεστική απέναντι στον Γκρέγκορ. Αποκαλύπτεται ότι η οικογένεια έχει κρυφές οικονομίες, και αυτό ανακουφίζει τον Γκρέγκορ, όταν τυχαία το μαθαίνει, διότι θα αποφευχθούν έτσι μεγαλύτερες δυσχέρειες. Συζητεί για κάποιο διάστημα με την οικογένεια, απομονωμένος και περιχαρακωμένος, έως ότου πεθαίνει από τραύμα που επιμολύνεται σταδιακά και του προκάλεσε ο πατέρας εκοφενδονίζοντας ένα μήλο στη ράχη του. Οι γονείς και η αδελφή δείχνουν να παίρνουν στα χέρια τη ζωή τους και να προχωρούν απελευθερωμένοι στο αύριο (Kafka 1915).

Ο Γκρέγκορ διάγει μοναχικό και μονότονο βίο, είτε σαν απεχθές ζώο, είτε σαν πρώην δίποδος εμπορικός αντιπρόσωπος. Βιώνει κοινωνική απομόνωση, αναγκάζεται να εργάζεται σε ένα επαγγελματικό περιβάλλον γεμάτο δυσπιστία, ιντριγκες και καταπίεση. Η φύση της εργασίας του εμπορικού αντιπροσώπου δεν του επιτρέπει -σε συνδυασμό με τον χαρακτήρα του- τη δημιουργία σταθερών σχέσεων. Φίλους δεν έχει. Η ερωτική του ζωή περιορίζεται σε φαντασιώσεις ή ιδιαίτερες άτολμες και μακροχρόνιες κινήσεις φλερτ. Υπερβαίνει τη δειλία του προκειμένου να εξασφαλίσει την αποδοχή της οικογένειας, και γίνεται από κλητήρας εμπορικός αντιπρόσωπος. Εξακολουθεί όμως να είναι μοναχικός, και όπως φαίνεται τον ανέχονται και τον εκμεταλλεύονται, και στο τέλος, αφού τον πετάξουν από τη ζωή τους, ανανεωμένοι σαν να μην υπήρξε καν αυτή η παρένθεση του κοινού βίου με τον γιό, συνεχίζουν με αισιοδοξία και ενέργεια τη ζωή τους.

Τα γλωσσικά δεδομένα προέρχονται από τις ακόλουθες εκδόσεις:

-
- KA Kafka Frans, 2013, *die Verwandlung* [1915], Vitalis Vlg., Prag.
 KY1 Φραντς Κάφκα, 1969, *Η Μεταμόρφωση*, μετάφραση: Τέα Ανεμογιάννη, Αθήνα: Γαλαξίας.
 KY2 Φραντς Κάφκα, 2005, "Η μεταμόρφωση" στο *Οι γιοί* ("Η κρίση", "Ο θερμαστής, Η μεταμόρφωση), μετάφραση: Αλέξανδρος Κυπριώτης, 83-171, Αθήνα: Ίνδικτος.

Το έργο έχει μέχρι σήμερα αναλυθεί από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Αναδύεται άραγε μέσα από τις μεταφραστικές επιλογές των δυο μεταφραστών η υιοθέτηση κάποιας συγκεκριμένης προσέγγισης και με ποιους εκφραστικούς τρόπους επιτυγχάνουν το επιθυμητό αποτέλεσμα; Διαφαίνεται στο πρωτότυπο δυνατότητα διαφυγής; Πώς αναπαρίσταται η ανθρώπινη ταυτότητα; Υπάρχουν αξίες συλλογικότητας, που όταν καταπατούνται ο ήρωας δείχνει ενοχικός; Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους η αναπαράσταση της κοινωνικής απομόνωσης και της έλλειψης επικοινωνίας, μπορεί να διαφέρει στις δύο εκδοχές υποδοχής; Ποιο μετάφρασμα είναι εν τέλει συνεπέστερο στο καφκικό πνεύμα;

2. Ο χαρακτήρας του Γκρέγκορ και η εγγραφή του 'φόβου'

Η *Μεταμόρφωση* ξεκινά με το ξύπνημα από έναν εφιάλτη που θα λειτουργήσει σαν μεγεθυντικός φακός για να αναδειχτούν σχέσεις με τον εαυτό και το περιβάλλον. "Το όνειρο αποκαλύπτει την πραγματικότητα, πίσω από την οποία κρύβεται η φαντασίωση. Αυτό είναι το τρομαχτικό της ζωής – το συνταρακτικό της τέχνης" (Janouch 1968:55-56).

Η πρώτη διαφοροποίηση είναι στην μεταγραφή του επιθέτου του ήρωα. Το KY1 επιλέγει έναν πιο ελεύθερο τρόπο να μεταγράψει το όνομα, το KY2 το μεταγράφει φωνολογικά, όπως ακριβώς προφέρεται στη γερμανική.

Παράδειγμα 1

- KA Als Gregor Samsa eines Morgens aus unruhigen Träumen erwachte, fand er sich in seinem Bett zu einem ungeheueren Ungeziefer verwandelt (σελ. 7).

Όταν ο Γκρέγκορ Ζάμσα ξύπνησε ένα πρωί από ανήσυχα όνειρα, βρέθηκε στο κρεβάτι του μεταμορφωμένος σε ένα τεράστιο ζώοφιο.

KY1 Ένα πρωί, όταν ξύπνησε ο Γκρέγκορ Σάμσα από όνειρο κακό, βρέθηκε στο κρεβάτι του μεταμορφωμένος σε μια πελώρια *μαμούνα* (σελ. 7)

KY2 Όταν ο Γκρέγκορ Ζάμσα ξυπνούσε ένα πρωί από ανήσυχα όνειρα, βρέθηκε στο κρεβάτι του μεταμορφωμένος σ' ένα τεράστιο *παράσιτο* (σελ. 85)

Η απόδοση *ξυπνούσε...από ανήσυχα όνειρα* (KY2) τονίζει την βάση αυτού του ανήσυχου ονείρου, που διαρκεί, και αφήνει και την υπόνοια ότι οι πολλές προσπάθειες να ξυπνήσει ο ήρωας από το όνειρο ίσως να μην έχουν κίολας ευοδωθεί. Η χρήση του πληθυντικού (*όνειρα*) δίνουν συνδυαστικά με τον παρατατικό μιαν εφιαλτική διάσταση στο βίωμα του Γκρέγκορ Ζάμσα. Το *ξύπνησε...από όνειρο κακό* (KY1) δεν φέρει αυτές τις συνδηλώσεις. Τέλος, η επιλογή του ζωοφίου, στο οποίο μεταμορφώνεται ο ήρωας, είναι διαμετρικά αντίθετη. Το *πελώρια μαμούνα* (KY1) επικεντρώνεται -με κάποιο χιούμορ- στο μέγεθος του ζωοφίου, ενώ το *τεράστιο παράσιτο* (KY2) εγγράφει και μια υπαρξιακή και κοινωνική προέκταση: το γεγονός ότι οι άλλοι τον έβλεπαν ως παράσιτο, κι αυτό επηρέαζε -λόγω της παθητικότητας του χαρακτήρα του- και τον τρόπο που ο ίδιος έβλεπε τον εαυτό του.

Στο παράδειγμα 2, ο Γκρέγκορ δικαιολογείται στον απεσταλμένο του αφεντικού, πίσω από την κλειστή πόρτα, ροκανίζοντας τον χρόνο μέχρι της στιγμή της αποκάλυψης. Το *κρίση ιλίγγου* (KY2) δικαιολογεί την αδυναμία του και την τραγικότητα της περίπτωσης, που μακρηγορεί και επεκτείνεται (σε παρατατικό). Το *ζαλάδα* (KY1) είναι κάτι που αντιμετωπίζεται πιο εύκολα, ως εκ τούτου δεν δικαιολογεί την δυσκολία του ήρωα να σηκωθεί και την δημιουργία φόβου.

Παράδειγμα 2

KA Ein leichtes Unwohlsein, ein Schwindelanfall, haben mich verhindert aufzustehen (σελ.20)
Μια ελαφριά αδιαθεσία, μια σκοτοδίνη, με εμπόδισαν να σηκωθώ

-
- KY1 Μια μικροαδιαθεσία, μια ζαλάδα μ' εμπόδιζε να σηκωθώ (σελ.17)
- KY2 Μία ελαφρά αδιαθεσία, μία κρίση λιίγγου μ' εμπόδιζαν να σηκωθώ (σελ. 99)

Στο παράδειγμα 3 το *ό,τι του γούσταρε* (KY1) προϋποθέτει ανεξάρτητο άτομο, που έχει επιθυμία και όρεξη, ενώ το *ό,τι τουλάχιστον δικαιωματικά του αναλογούσε* (KY2) δείχνει άτομο που έχει μεγαλύτερη συναισθηση των δεσμεύσεων που επιβάλλει ο κοινωνικός περίγυρος (*ό,τι του αναλογούσε, όχι περισσότερο!*), περιορίζεται στο ελάχιστο που του αναλογεί (*τουλάχιστον*) οπότε φαίνεται καθαρότερα η υποτίμηση του εαυτού, η καταπίεση, ο περιορισμός που υφίσταται.

Παράδειγμα 3

- KA *wie er in die Speisekammer gelangen könnte, um dort zu nehmen, was ihm, auch wenn er keinen Hunger hatte, immerhin gebührte. (σελ. 70)*
έκανε σχέδια πώς θα μπορούσε να φτάσει στην τραπεζαρία, για να πάρει αυτό που, ακόμα κι αν δεν είχε όρεξη, προοριζόταν παρ' όλ' αυτά γι' αυτόν
- KY1 *κατάστρωνε σχέδια να πάει στο ντουλάπι, και να πάρη, ας μην είχε κι όρεξη, ό,τι του γούσταρε. (σελ. 51)*
- KY2 *έκαμνε ωστόσο σχέδια πώς θα μπορούσε να φτάσει στην τραπεζαρία, για να φάει εκεί, ακόμη κι αν δεν πεινούσε, ό,τι τουλάχιστον δικαιωματικά του αναλογούσε. (σελ.147-148)*

Στο παράδειγμα 4, το KY1 προβάλλει μια αλτρουιστική διάθεση για την οποία άλλοτε ήταν περήφανος ο ήρωας, ενώ στο KY2 προβάλλεται η ευαισθησία του, η οποία βεβαίως διευκόλυνε την εκμετάλλευσή του από τους άλλους.

Παράδειγμα 4

- KA *Er wunderte sich kaum darüber, daß er in letzter Zeit so wenig Rücksicht auf die andern nahm; früher war diese Rücksichtnahme sein Stolz gewesen (σελ. 78)*
καθόλου δεν απορούσε που τον τελευταίο καιρό, τόσο λίγο έπαιρνε

υπόψη του τους άλλους· παλαιότερα αυτή η διακριτικότητα ήταν η περηφάνεια του

KY1 Δεν απορούσε και πολύ που τόσο λίγο λογάριαζε τους άλλους τον τελευταίο καιρό. Άλλοτε το να *νοιάζεται για τους άλλους* ήταν περηφάνεια του (σελ. 57)

KY2 Δεν απορούσε *καθόλου* που τον τελευταίο καιρό έδειχνε τόσο λίγη ευαισθησία για τους άλλους· παλαιότερα *εκείνη η ευαισθησία* ήταν η υπερηφάνεια του (σελ. 155)

Σε άλλο σημείο,² η συνδήλωση της αδυναμίας επιβεβαιώνεται στο KY2. Ο ήρωας εόχεται "*Να μη μένω μόνο άπρακτος στο κρεβάτι*" (KY1, σελ. 11)), και στο KY2 το *άπρακτος* γίνεται *άχρηστος* (σελ. 91), το οποίο υποδηλώνει τον τρόπο που εισπράττει ο Ζάμσα τα συναισθήματα των άλλων για εκείνον και συνδέεται με το *παράσιτο* της πρώτης παραγράφου του έργου. Τον ενδιαφέρει να είναι χρήσιμος, αρεστός, αποδεχτός. Στο KY1 απαλείφονται αυτές οι αποχρώσεις.

Στο παράδειγμα 5, το KY2 επιτείνει την κοινωνική περιθωριοποίησή του (*ασφαλώς, πρόσεχε*), που είναι συνεπές με τον καφκικό ήρωα όπως σκιαγραφείται στο πρωτότυπο, ενώ το KY1 την αποσιωπά εν μέρει.

Παράδειγμα 5

KA Allerdings achtete auch niemand auf ihn. (σελ. 78)
εξάλλου κανείς δε νοιάζοταν γι' αυτόν

KY1 Δεν τον πρόσεξε κανένας. (σελ.57)

KY2 Ασφαλώς και κανένας δεν τον πρόσεχε αυτόν (σελ. 155)

Το τραγικό και η αγωνία του Γκρέγκορ στο KY2 επιτείνονται από πάμπολλες μεταφραστικές επιλογές όπως δείχνουν τα παραδείγματα. Το KY1 κρατά ηπιότερους τόνους, π.χ ο Ζάμσα ζητά από τον διαχειριστή να φροντίσει τους γονείς του³ χρησιμοποιώντας την παράκληση *σεβαστείτε* (KY1), ενώ το KY2 χρησιμοποιεί την παράκληση

² KA. "Nur sich nicht im Bett unnütz aufhalten", sagte sich Gregor (σελ. 13).

³ Herr Prokurist! Schonen Sie meine Eltern! (σελ.22).

λυπηθείτε και την προσφώνηση *πληρεξούσιε*, η οποία δείχνει ότι έχει πλήρη συναισθηση των σχέσεων εξουσίας. Το παράδειγμα 6 εγγράφει ένα ακόμη σημάδι της αγωνίας του, με το *εμπορική συμφορά* (ΚΥ2) έναντι του *εμπορικό ατύχημα* (ΚΥ1). Οι επιλογές διαφοροποιούν την ένταση του βιώματος που περιγράφεται.

Παράδειγμα 6

- KA Georgs Sorge war damals nur gewesen, alles daranzusetzen, um die Familie das geschäftliche Unglück, das alle in eine vollständige Hoffnungslosigkeit gebracht hatte, möglichst rasch vergessen zu lassen. (σελ. 43)
η φροντίδα του Γκρέγκορ εκείνη την εποχή ήταν να κάνει τα πάντα για να ξεχαστεί όσο το δυνατόν γρηγορότερα η πτώχευση, η οποία είχε ρίξει τους πάντες σε απόλυτη απελπισία
- ΚΥ1 Η μόνη φροντίδα του Γκρέγκορ τότε ήταν να βάλει όλα τα του τα δυνατά για να κάνει την οικογένεια να ξεχάσει το γρηγορότερο το *εμπορικό ατύχημα* που τους είχε ρίξει όλους σε βαθιά απελπισία. (σελ.33)
- ΚΥ2 «Έγνοια του Γκρέγκορ εκείνο τον καιρό ήτανε μόνο να κάμνει τα πάντα, για να μπορέσει η οικογένεια *την εμπορική συμφορά*, που τους είχε φέρει όλους σε *πλήρη απελπισία*, να την ξεχάσει όσο το δυνατόν πιο γρήγορα (σελ. 121-122)

Στο παράδειγμα 7, η *επιμελής προφορά* του ΚΥ2 και μάλιστα σε υπερθετικό βαθμό, τονίζει την ανάγκη του ήρωα να δημιουργήσει θετική εικόνα στους άλλους, ενώ στο ΚΥ1 ο ήρωας φροντίζει απλώς την προφορά του. Ο Γκρέγκορ του ΚΥ1 προσπαθεί με την *φροντισμένη προφορά* να απαλείψει ό,τι παράξενο διαπιστώνει στη φωνή του, ενώ στο ΚΥ2 τον ενδιαφέρει για άλλη μια φορά κυρίως η εντύπωση που δημιουργείται στους άλλους.

Παράδειγμα 7

- KA Nach beiden Seiten hin antwortete Gregor: “Bin schon fertig”, bemühte sich, durch die sorgfältigste Aussprache und durch Einschaltung von langen Pausen zwischen den einzelnen Worten seiner Stimme alles Auffallende zu

nehmen. (σελ. 12)

και στα δύο μέρη απάντησε ο Γκρέγκορ: “κίολας έτοιμος”, και προσπάθησε με την πιο επιμελημένη εκφορά λόγου και εισάγοντας μακριές παύσεις ανάμεσα σε όλες τις λέξεις να απαλείψει από τη φωνή του ό,τι τραβούσε ιδιαίτερος την προσοχή.

KY1 Και στις δυό μεριές ο Γκρέγκορ απαντούσε: “Είμαι κίολας έτοιμος”, και προσπάθησε, με τη φροντισμένη προφορά και τις παύσεις ύστερα από κάθε λόγο, ν’ απαλείψει ό,τι το παράξενο είχε η φωνή του (σελ.10)

KY2 Και στις δυο πλευρές απάντησε ο Γκρέγκορ: “Ετοιμος είμαι ντε”, και προσπάθησε με την επιμελέστατη προφορά και με παρεμβολή μακρών παύσεων ανάμεσα στις μεμονωμένες λέξεις ν’ αφαιρέσει απ’ τη φωνή του κάθε τι που θα έκαμνε εντύπωση (σελ.90)

Στο παράδειγμα 7, προσδιορίζει τον εαυτό του μέσα από την οπτική γωνία των άλλων, αποδεχόμενος με νηφαλιότητα χαρακτηρισμούς που διακυμαίνονται μεταξύ *λεκέ* (KY2) και *κηλίδας* (KY1).

Παράδειγμα 7

KA sie trat zur Seite, erblickte den riesigen braunen Fleck auf der geblühten Tapete (σελ. 58)

τραβήχτηκε παράμερα, κοίταξε την πελώρια καφετή μελανιά πάνω στη λουλουδάτη ταπετσαρία

KY1 έκανε πλάι, κοίταξε την πελώρια καστανιά *κηλίδα* πάνω στην λουλουδάτη ταπετσαρία (σελ. 43)

KY2 έκαμε στην άκρη, αντίκρισε τον πελώριο καφετή *λεκέ* πάνω στη λουλουδάτη ταπετσαρία (σελ. 136)

Κηλίδα είναι ένα μικρό σημάδι με διαφορετικό, συνήθως σκουρότερο χρώμα, πάνω σε μεγάλη επιφάνεια. Σημαίνει επίσης και ηθική σπίλωση (βλ. *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Μανόλη Τριανταφυλλίδη) δεν προϋποθέτει βρωμιά, όπως ο *λεκές*. Παρότι οι δυο λέξεις χρησιμοποιούνται και με συνώνυμη σημασία, το KY2 φέρει έντονα το υπονόημα ότι ο Γκρέγκορ φαντάζει σαν βρωμιά στα μάτια των άλλων.

Στο παράδειγμα 8, η παρουσίαση της κατάστασης του ήρωα γίνεται ενίοτε πιο παραστατική στο ΚΥ1 (*Κυνηγημένος από φόβο και τύψεις, έναντι του ΚΥ2 στενοχωρημένος από αυτοκατηγορίες κι έγνοιες*). Όμως, συχνά το ΚΥ2 αναπληρώνει και επαυξάνει τον φόβο και την αγωνία του ήρωα, με άλλες επιλογές που ενισχύουν την οικτρή θέση και την ανημποριά του (*άρχισε να έρπει [ΚΥ2] έναντι του άρχισε να σέρνεται [ΚΥ1], όπου το έρπει φέρει ισχυρότερες συνδηλώσεις ανημποριάς, απελπισία [ΚΥ1] έναντι του απόγνωση [ΚΥ2]) ή αναδεικνύει τις ενοχές του (με δικό του φταιξιμο [ΚΥ2] έναντι του εξαιτίας του [ΚΥ1]).*

Παράδειγμα 8

- ΚΑ Gregor war nun von der Mutter abgeschlossen, die durch seine Schuld vielleicht dem Tode nahe war; Er hatte jetzt nichts zu tun, als zu warten; und von Selbstvorwürfen und Besorgnis bedrängt, begann er zu kriechen, überkroch alles, Wände, Möbel und Zimmerdecke und fiel endlich in seiner Verzweiflung, ... mitten auf den großen Tisch. (σελ. 59)
ο Γκρέγκορ είχε τώρα αποκλειστεί από τη μητέρα, η οποία με το δικό του φταιξιμο ίσως ήταν ένα βήμα πριν το θάνατο · ... Τώρα δεν είχε άλλο να κάνει, παρά να περιμένει · και βασανισμένος από μομφές στον εαυτό του και έγνοιες άρχισε να έρπει, πέρασε έρποντας πάνω από όλα, τοίχους, έπιπλα και ταβάνι και τελικά μέσα στην απελπισία του, ... έπεσε στη μέση πάνω στο μεγάλο τραπέζι.
- ΚΥ1 Ο Γκρέγκορ ήταν τώρα αποκλεισμένος από τη μητέρα, που εξαιτίας του κινδύνευε ίσως να πεθάνη. ... Δεν είχε λοιπόν άλλο να κάνει παρά να περιμένει. *Κυνηγημένος από φόβο και τύψεις, άρχισε να σέρνεται, σύρθηκε πάνω σ' όλα, στους τοίχους, στα έπιπλα και στο ταβάνι, κι έπεσε από απελπισία στο μεγάλο τραπέζι της μέσης (σελ. 44)*
- ΚΥ2 Ο Γκρέγκορ τώρα πια είχε αποκλειστεί απ' τη μητέρα, που *με δικό του φταιξιμο* κόντευε ίσως να πεθάνει · ... τώρα δεν είχε τίποτα να κάμη παρά να περιμένει · και *στενοχωρημένος από αυτοκατηγορίες κι έγνοιες*, άρχισε να έρπει, πέρασε έρποντας τα πάντα, τοίχους, έπιπλα και ταβάνι κι έπεσε τελικά *μες στην απόγνωση του, ... μες στη μέση πάνω στο μεγάλο τραπέζι (σελ. 137)*

3. Οι σχέσεις του με τους άλλους και η καταπίεση

Όταν ο Γκρέγκορ ξυπνά μεταμορφωμένος σε σκαθάρι, δεν προσπαθεί να εξηγήσει ούτε να αλλάξει την κατάσταση του, αποδέχεται παθητικά τη μοίρα του σαν κάτι αναπόδραστο και σχεδόν φυσιολογικό, μάλιστα στοχάζεται πάνω στα αρνητικά του επαγγέλματος του περιοδεύοντος πωλητή. Σημαντική είναι η αναφορά του στην ελληνική επικοινωνία. Στο παράδειγμα 9, η κοινωνική αποξένωση υπογραμμίζεται στο ΚΥ2 με μια ξύλινη, γραφειοκρατική γλώσσα (*πέραν τούτου μου έχει επιβληθεί επιπλέον...*, όπου η παθητική, που αποκρύπτει τον δράστη, κάνει την επιβολή εντονότερη και πανταχού παρούσα, έναντι του *έχω κι όλα τ' άλλα* [ΚΥ1]). Ο Γκρέγκορ φαντάζει ανίσχυρος απέναντι σε ένα απρόσωπο πλέγμα κοινωνικής καταπίεσης και ισοπέδωσης. Το ΚΥ1 μεταφέρει απλά τον στοχασμό ενός απλού ανθρώπου πάνω στην καθημερινότητα. Επίσης, η τραγικότητα επιτείνεται στο ΚΥ2 με την αντίθεση *πατρίδα/μου έχει επιβληθεί*, όπου οι θετικοί συνειρμοί της πατρίδας έρχονται σε αντίθεση με την καταπίεση του περιβάλλοντος (*μου έχει επιβληθεί*). Είναι αυτό που λέει ο Αλμπέρ Καμύ, για τον Κάφκα, ότι ο παραλογισμός ζωντανεύει με ένα παιχνίδι παράλληλων αντιθέσεων.

Παράδειγμα 9

- KA Die geschäftlichen Aufregungen sind viel größer als im eigentlichen Geschäft zu Hause, und außerdem ist mir noch diese Plage des Reisens auferlegt, die Sorgen um die Zuganschlüsse, das unregelmäßige, schlechte Essen, ein immer wechselnder, nie andauernder, nie herzlich werdender menschlicher Verkehr. (σελ. 8)
Οι επαγγελματικές αναστατώσεις είναι πολύ μεγαλύτερες παρά στο πραγματικό μαγαζί, και εκτός αυτού μου έχει επιβληθεί και το βάσανο του ταξιδιού, οι έγνοιες για τα δρομολόγια των τρένων, το ακανόνιστο, κακό φαγητό, μια ανθρώπινη επικοινωνία που ολοένα αλλάζει, ποτέ δεν διαρκεί, ποτέ δεν γίνεται εγκάρδια.
- ΚΥ1 Οι ταλαιπωρίες είναι πολύ μεγαλύτερες παρά στο μαγαζί, κι εκτός απ' αυτό, έχω κι όλα τ' άλλα βάσανα του ταξιδιού, τις έγνοιες για τα δρομολόγια των τραινών, το άτακτο, κακό φαγητό, και τις σχέσεις με τους ανθρώπους που ολοένα

αλλάζουν, ποτέ δεν διαρκούν, ποτέ δεν γίνονται εγκάρδιες.
(σελ. 8)

- KY2 Η αναστάτωση απ' το εμπόριο είναι πολύ μεγαλύτερη απ' ότι στο πραγματικό εμπορικό στην πατρίδα, και πέραν τούτου *μου έχει επιβληθεί επιπλέον* κι αυτό το βάσανο του ταξιδιού, οι έγνοιες για τις ανταποκρίσεις των τρένων, το ακανόνιστο, άσχημο φαγητό, μία συνεχώς μεταβαλλόμενη, ουδέποτε διαρκής, ουδέποτε εγκάρδια ανθρώπινη επικοινωνία. (σελ. 86)

Στο παράδειγμα 10, ο απεσταλμένος του εργοδότη, μιλώντας στον Γκρέγκορ πίσω από την κλειστή ακόμη πόρτα, προσπαθεί τρομοκρατώντας τον να τον συνενώσει να συμμορφωθεί στη διττή εξουσία γονέων και αφεντικού.

Παράδειγμα 10

- KA Der Chef deutete mir zwar heute früh eine mögliche Erklärung für Ihre Versäumnis an- sie betraf das Ihnen seit kurzem anvertraute Inkasso-, aber ich legte wahrhaftig fast mein Ehrenwort dafür ein, daß diese Erklärung nicht zutreffen könne. (σελ. 20) *Μάλιστα ο διευθυντής μου υπαινίχθηκε σήμερα το πρωί μια πιθανή εξήγηση για την παράλειψή σας- αφορούσε τις εισπράξεις που εδώ και λίγο καιρό σας εμπιστεύτηκα- αλλά εγώ ειλικρινά μόνο που δεν πήρα όρκο ότι αυτή η εξήγηση δεν μπορεί να ισχύει.*
- KY1 Ο διευθυντής, σήμερα το πρωί μάλιστα, μού έδωσε κάποια πιθανή εξήγηση, *για την απουσία σας- έχει σχέση με τις εισπράξεις που σας εμπιστεύτηκαν τον τελευταίο καιρό- μα διαμαρτυρήθηκα ειλικρινά, σχεδόν πήρα όρκο πως μια τέτοια εξήγηση δεν μπορεί να είναι αληθινή.* (σελ.17)
- KY2 Ο διευθυντής μου υπαινίχθη σήμερα μάλιστα το πρωί μια πιθανή εξήγηση *για την αμέλειά σας- αφορούσε την εισπραξη οφειλών που σας εμπιστεύτηκε πρότινος- αλλά εγώ ειλικρινά έδωσα τον λόγο της τιμής μου σχεδόν ότι αυτή η εξήγηση δεν μπορεί να ισχύει* (σελ.98-99)

Η ουδέτερου χρωματισμού *απουσία σας* του ΚΥ1, που αμβλύνει το γεγονός, μετατρέπεται σε *αμέλεια σας* στο ΚΥ2 και αφήνει να φανούν η καταπίεση και η απειλή που βιώνει ο ήρωας, η έλλειψη κατανόησης. Στο ΚΥ2 ο απεσταλμένος φαίνεται δουλκός και υποταγμένος, δεν μοιάζει να ασκεί εξουσία.

Στην απεικόνιση της ερωτικής του ζωής, το ΚΥ2 είναι πιο τολμηρό αφήνοντας ισχυρότερους συνειρμούς ανεκπλήρωτων επιθυμιών. Όταν μητέρα και αδελφή, στην προσπάθειά τους να εξοικονομήσουν περισσότερο χώρο ελεύθερης κίνησης για τον Γκρέγκορ-σκαθάρι, αδειάζουν το δωμάτιο του, εκείνος απεγνωσμένα προσπαθεί να διασώσει τη φωτογραφία μιας γυναίκας με γουναρικά που είχε κόψει από περιοδικό και είχε κορνιζάρει. Γαντζώνεται από τη φωτογραφία για να την προστατέψει, η μητέρα εκλαμβάνει την κίνησή του ως επιθετική και λιποθυμά. Ο Γκρέγκορ τραυματίζεται στο πρόσωπο ελαφρά από ένα μπουκάλι, το πραγματικό τραύμα όμως θα του το καταφέρει σε λίγο, ο πατέρας με ένα μήλο στη ράχη, κι αυτό το τραύμα θα γίνει αργότερα, λόγω της επιμόλυνσης, η αιτία του θανάτου του. Στο ΚΥ2 υπάρχει σαφώς ερωτική νύξη, γίνεται κατανοητός ο λόγος που ο Γκρέγκορ θέλει να διασώσει τη φωτογραφία, αφού η εικονιζόμενη λειτουργεί σαν σεξουαλική φαντασίωση, κι αυτό επιτυγχάνεται με το *μόνο* (ΚΥ2). Εδώ, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της σεξουαλικότητας καθορίζουν τις μεταφραστικές επιλογές. Η σαφέστερη σεξουαλική διάσταση που αποδίδεται πιο ανάγλυφα στο ΚΥ2 επιτείνει την τραγικότητα του ήρωα, άρα είναι συνεπέστερη στο πνεύμα του έργου. Αυτή η διάσταση απαλείφεται στο ΚΥ1. Το παράδειγμα 11, δείχνει τις διαφορές αυτές.

Παράδειγμα 11

KA da sah er an der im übrigen schon leeren Wand auffallend das Bild der in lauter Pelzwerk gekleideten Dame hängen, kroch eilends hinauf und preßte sich an das Glas, das ihn festhielt und seinem heißen Bauch wohlthat. Dieses Bild wenigstens, das Gregor jetzt ganz verdeckte, würde nun gewiß niemand wegnehmen (σελ. 56). *Τότε τράβηξε το μάτι του στον κατά τα άλλα άδειο τοίχο η κρεμασμένη φωτογραφία της γυναίκας μες στα γουναρικά, ανέβηκε έρποντας με βιάση και πίεση*

τον εαυτό του πάνω στο τζάμι, που τον κράτησε κι έκανε καλό στη ζεστή κοιλιά του. Τουλάχιστον αυτή τη φωτογραφία, που τώρα ο Γκρέγκορ την κάλυπτε εντελώς, σίγουρα δεν θα την έπαιρνε κανείς.

- KY1 Ξάφνου είδε στον απογυμνωμένο τοίχο να κρέμεται χτυπητά η εικόνα της κυρίας με τη γούνα, σύρθηκε βιαστικά, πίεσε το κορμί του πάνω στο γυαλί, που τον συγκράτησε, κι έκανε καλό στη ζεστή κοιλιά του. Αυτή την εικόνα τουλάχιστο, που ο Γκρέγκορ τώρα προφύλαγε, αυτήν λοιπόν κανένας δεν θα την έπαιρνε. (σελ.43)
- KY2 τότε είδε στον κατά τα άλλα άδειο κίολας τοίχο να κρέμεται χτυπητή στο μάτι η φωτογραφία της ντυμένης μόνο μες στα γουναρικά γυναικας, ανέβηκε έρποντας βιαστικά και πιέστηκε πάνω στο τζάμι, που τον κράτησε κι έκαμε καλό στη ζεστή κοιλιά του. Αυτή τη φωτογραφία τουλάχιστον, που ο Γκρέγκορ τώρα την σκέπαζε ολόκληρη, τώρα πια κανένας δεν θα του την έπαιρνε. (σελ.135)

Οι προσδοκίες του Γκρέγκορ σχετικά με τις παροχές και υπηρεσίες του κράτους δεν εκπληρώνονται, κι αυτό είναι εντονότερο στο KY2. Στο παράδειγμα 12, το KY2 ενισχύει την απογοήτευσή του με το μεγαλειώδεις κι εκπληκτικές υπηρεσίες (έναντι του σπουδαία και καταπληκτικά κατορθώματα) που δεν φέρουν συνειρμούς παροχών του κράτους). Έτσι ο ήρωας μένει ανίσχυρος και παγιδευμένος στον κοινωνικό ιστό.

Παράδειγμα 12

- KA Er fühlte sich wieder einbezogen in den menschlichen Kreis und erhoffte von beiden, vom Arzt und vom Schlosser, ohne sie eigentlich genau zu scheiden, großartige und überraschende Leistungen. Um für die sich nähernden entscheidenden Besprechungen eine möglichst klare Stimme zu bekommen, hustete er ein wenig ab, allerdings bemüht, dies ganz gedämpft zu tun, da möglicherweise auch schon dieses Geräusch anders als menschlicher Husten klang, was er selbst zu entscheiden sich nicht mehr

getraute. (σελ. 23)

Ένωθε πάλι να συμπεριλαμβάνεται στον ανθρώπινο κύκλο και έλπιζε και από τους δυο, από τον γιατρό και από τον κλειδαρά, χωρίς στην πραγματικότητα να τους ξεχωρίζει ακριβώς, σπουδαίες και εκπληκτικές παροχές.

ΚΥ1 Ένωθε πάλι τον εαυτό του μέσα στον ανθρώπινο κύκλο κ' έλπιζε από τους δυο, από τον γιατρό και από τον κλειδαρά, και χωρίς αλήθεια να τους καλοξεχωρίζη, σπουδαία και καταπληκτικά κατορθώματα. (σελ.19)

ΚΥ2 Ένωσε να συμπεριλαμβάνεται πάλι στον κύκλο των ανθρώπων και προσδοκούσε κι απ' τους δυο, απ' τον γιατρό κι από τον κλειδαρά, χωρίς στην πραγματικότητα να τους ξεχωρίζει ακριβώς, μεγαλειώδεις κι εκπληκτικές υπηρεσίες. (σελ.102)

Η καφκική πεζογραφία, αλλά και η *Μεταμόρφωση* συγκεκριμένα, είναι ανοιχτές σε ποικίλες ερμηνευτικές προσεγγίσεις. Έχουν γίνει παραλληλισμοί με τη βιογραφία του Κάφκα, ιδιαίτερος με τη σχέση με τον πατέρα του, υπάρχουν ψυχαναλυτικές, πολιτικές, υπαρξιακές προσεγγίσεις. Είμαστε ήδη γνώστες και των πλεονεκτημάτων όσο και των ορίων των ερμηνευτικών προσεγγίσεων από την οπτική της βιογραφίας του συγγραφέα και σήμερα κανείς δεν αποτολμά να θέσει υπό αμφισβήτηση τα "αρχέτυπα" του Γιουνγκ ή το «υποσυνειδητο» του Φρόυντ (Hoffman 1972:262). Ωστόσο έχουν γίνει ερμηνευτικές απόπειρες του έργου του Κάφκα από διάφορες οπτικές γωνίες: φιλοσοφική, θεολογική, πολιτική. Ο Β.Ναμπόκοφ θεωρεί σαν βασικό θέμα της μεταμόρφωσης τον υπαρξιακό πόλεμο του καλλιτέχνη να επιβιώσει μεταξύ μικροαστών.

4. Συμπεράσματα

Η εργασία εξέτασε αναλυτικά παραδείγματα από τα δυο μεταφράσματα, με στόχο να εντοπιστούν τάσεις της μεταφραστικής συμπεριφοράς, να διατυπωθούν γενικεύσεις για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων των μεταφραστών, να ανασυσταθούν οι νόρμες που επενεργούν στη μετάφραση και να διατυπωθούν υποθέσεις με γενικότερη ισχύ, που θα μπορούσαν να ελεγχθούν από μελλοντικές περιγραφικές αναλύσεις. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις του φόβου, της αποξέ-

νωσης, της ενοχής, αλλά και της επικοινωνίας, της σεξουαλικότητας, της ευαισθησίας διαφοροποιούνται στα δύο μεταφράσματα, εξαιτίας των νορμών που ίσχυαν την εποχή έκδοσής τους.

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους η αναπαράσταση του φόβου, τόσο στον μικρόκοσμο της οικογένειας όσο και στον κοινωνικό μακρόκοσμο, μπορεί να διαφέρει στις δύο εκδοχές υποδοχής. Οι δύο μεταφράσεις απέχουν τριάντα έξι χρόνια η μια από την άλλη, και αυτή η χρονική απόσταση αποτελεί έναν παράγοντα που μοιάζει να έχει επηρεάσει την απόδοση του έργου. Οι νόρμες, την εποχή που εκδόθηκαν τα μεταφράσματα, ενδέχεται να επηρέασαν τις επιλογές των μεταφραστών, αφού οι κοινωνικές πρακτικές στην ελληνική κοινωνία άλλαξαν στο διάστημα αυτών των τριάντα έξι χρόνων, πόσο μάλλον αφού η ελληνική κοινωνία στα χρόνια του ΚΥ1 ζει μια δικτατορία. Η Ανεμογιάννη μοιάζει να λογοκρίνει το καφκικό αδιέξοδο, το εξωραϊζει, μετριάζοντας με τις επιλογές της το αδιέξοδο, το φόβο, την καταπίεση. Στο ΚΥ2 η μετάφραση απεικονίζει την κοινωνία του 2013, όπως τη βιώνει ο πολίτης και αναγνώστης του σήμερα.

Η μελέτη δείχνει ότι το ΚΥ1 κατασκευάζει μια πιο θετική φιγούρα του ήρωα και των δυσκολιών του μέσα από επιλογές λιγότερο αδιέξοδες και αγωνιώδεις, διατηρώντας έτσι το περιθώριο μιας πιθανής διαφυγής από το πρόβλημα. Από την άλλη πλευρά, το ΚΥ2 διαθέτει περισσότερη ακρίβεια, συνέπεια, οι συλλογισμοί ενίοτε γίνονται λαβυρινθώδεις ακολουθώντας κατά πόδας σχήματα γερμανικών διασκελισμών, η ψυχική κατάσταση του ήρωα εκφράζεται χωρίς υπερβολή και συναισθηματισμό και βοηθά να αναδειχθεί η ψυχική ταλαιπωρία, η παθητικότητα και η βάσανος του Γκρέγκορ εντονότερα.

Οι μεταφραστές κατέχουν μια θέση στα κοινωνικά και λογοτεχνικά συστήματα της κουλτούρας-υποδοχής και αυτή η θέση καθορίζει και τις μεταφραστικές στρατηγικές. Έχοντας υπόψη τη λειτουργία του πολυσυστήματος (Even-Zohar στο Munday 2004), είναι σκόπιμο να ερμηνευτεί η ανάγνωση των δύο μεταφρασμάτων μέσα από το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο όπου πραγματώθηκαν. Η μετάφραση της Τέας Ανεμογιάννη εκδίδεται μέσα στη δικτατορία της καταπίεσης της σκέψης και της λογοκρισίας. Η μεταφράστρια συχνά

διαφεύγει από το αδιέξοδο της καφκικής ατμόσφαιρας, επιλέγοντας πιο ανώδυνες επιλογές και πιο απλοποιημένα σχήματα από εκείνα του πρωτοτύπου. Είναι σα να ξορκίζει τον φόβο, με αποτέλεσμα ένα βατό ανάγνωσμα γεμάτο ζωντάνια και απρόσκοπτη ροή.

Το φύλο των μεταφραστών διαφαίνεται κυρίως στα σημεία όπου διαγράφεται ή υπονοείται η σεξουαλικότητα του Γκρέγκορ Ζάμοσα. Οι προσεγγίσεις της φεμινιστικής μετάφρασης έχουν επιστήσει την προσοχή στο φύλο των μεταφραστών και στο ρόλο του ως προς την επιλογή της μεταφραστικής προσέγγισης. Προφανώς, η μετάφραση του ΚΥ2 εγγράφει κοινωνικές πρακτικές που απαντά κανείς στις μέρες μας όσον αφορά την αντιμετώπιση του φλερτ, την ερωτική σχέση. Ο μεταφραστής του ΚΥ2 τολμά να δώσει προεκτάσεις και να χρησιμοποιήσει επιλογές-φορείς περισσότερων ερμηνειών, ενώ η δικτατορία δεν επιτρέπει ακρότητες, και έτσι οι επιλογές του ΚΥ1 οφείλουν να είναι συγκαλυμμένες και η μετάφραση συγκρατημένη.

Η Reiss, που ενδιαφέρεται για τον επικοινωνιακό σκοπό της μετάφρασης, ασχολείται με την κατηγοριοποίηση των κειμένων με βάση το είδος τους. Στην προκειμένη περίπτωση αντιπαρατίθενται δυο μεταφράσματα που μεταφέρουν δυο διαφορετικές αισθήσεις του ίδιου ΚΑ, δίχως να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι κατατάσσονται σε σαφώς διαφορετικά είδη. Δηλώνει επίσης ότι το ΚΥ κρίνεται με βάση την επιτυχία ή ανεπαρκή μετάδοση της λειτουργίας του ΚΑ. Τα δυο μεταφράσματα χαρακτηρίζονται από διαφορετικά υφολογικά αποτελέσματα.

Συνεκτιμώντας τις νόρμες που κυριαρχούν στα δυο ΚΥ, μπορούμε ίσως να οδηγηθούμε στον συλλογισμό ότι οι κοινωνικοί καταναγκασμοί που ίσχυαν το 1969 στην Ελλάδα, κατεύθυναν τις μεταφραστικές επιλογές του ΚΥ1 δημιουργώντας ένα κείμενο σίγουρα εκφραστικό, αφού πρόκειται για διήγημα που είχε μάλιστα εκδοθεί ενόσω ζούσε ο συγγραφέας του, όμως με μια τάση να μην προκαλέσει. Αυτή η ροπή δικαιολογείται λόγω της ταραγμένης κοινωνικοπολιτικής κατάστασης που βίωνε η Ελλάδα. Η μεταφραστική μέθοδος τείνει σε αυτή την περίπτωση προς την «προσαρμοστική».

Αντίθετα στο ΚΥ2 ο μεταφραστής επιχειρεί μια όσο το δυνατόν πιστότερη στο πρωτότυπο μετάφραση και πιθανόν να επηρεάζεται

και από στοιχεία βιογραφίας του Φ. Κάφκα αφού είναι και μεταφραστής της "Επιστολής στον πατέρα" του ίδιου συγγραφέα.

Οι νόρμες εμπεριέχονται σε κοινωνικούς θεσμούς που παράγουν τις μεταφράσεις για την επίτευξη πολιτισμικών και πολιτικών επιδιώξεων.

Η μετάφραση της Ανεμογιάννη πραγματοποιείται με ένα διαυγές, ευχερές, διαφανές ύφος, ώστε να ελαχιστοποιείται η ξενικότητα του ΚΥ. Η μεταφραστική στρατηγική του ΚΥ2 είναι ξενοποιητική, καθώς ενσωματώνει εσκεμμένα ξενικά στοιχεία, όπως η υιοθέτηση των συντακτικών δομών της γερμανικής, συντηρώντας σχήματα, όπως οι γερμανικοί διασκελισμοί, που ξενίζουν τον έλληνα αναγνώστη.

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Munday, J. 2004. *Μεταφραστικές σπουδές, θεωρίες και εφαρμογές, μετάφραση Άγγ.Φιλιππάτος*, Αθήνα: εκδόσεις Μεταίχμιο
- Καμύ, Α. 2007. *Ο Μύθος του Σίσυφου, Δοκίμιο για το παράλογο, Παράρτημα: Η ελπίδα και το παράλογο στο έργο του Φραντς Κάφκα, μετάφραση Καρακίτσου-Ντουζέ Ν., Κασαμπάλογλου-Ρομπλέν Μ.*, Αθήνα: εκδόσεις Καστανιώτη
- Freud, S. 2011. *Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας*, μετάφραση Νίκη Μυλωνά, Αθήνα: Νίκας/ Ελληνική Παιδεία Α.Ε.

Γερμανική Βιβλιογραφία

- Kaus, R.J. 2000. *Kafka und Freud: Schuld in den Augen des Dichters und des Analytikers*, Universitätsverlag C:WINTER, Heidelberg
- Beutin, W. 1972. In: *Texte von Rank /Sachs /C.G.Jung /Pongs. /Weiß /Winterstein /Bergler/ Freud /F.J.Hoffmann/ Lesser: Literatur und Psychologie Ansätze zu einer psychoanalytischen Textinterpretation*, Nymphenburger Verlagshandlung München.
- Betzen, K. 1978. *Psychoanalyse und Deutsche Literatur zu Beginn des 20. Jahrhunderts*, Athen: Athen Verlag.

Κείμενα

Kafka, F. 2013. *Die Verwandlung*, Prag: Vivalis Verlag

Κάφκα, Φ. 1969. *Η Μεταμόρφωση*, μετάφραση: Τέα Ανεμογιάννη, Αθήνα: εκδόσεις Γαλαξία.

Κάφκα, Φ. 2005. *Οι γιοί (η Κρίση, ο Θερμαστής, η Μεταμόρφωση)*, μετάφραση: Αλέξανδρος Κυπριώτης, Αθήνα: εκδόσεις Ίνδικτος.

Για τη συγγραφέα

Η Βασιλική Ρηγοπούλου είναι πτυχιούχος Γερμανικής Φιλολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, και της Ανωτέρας σχολής Δραματικής Τέχνης Βεάκη. Παρακολούθησε το Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Μετάφραση-Μεταφρασεολογία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Είναι φυσική ομιλήτρια της ελληνικής και επίσης μιλά γερμανικά και αγγλικά. Εργάζεται ως καθηγήτρια στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Δοκίμια και ποιήματα που έχει μεταφράσει από τα γερμανικά έχουν φιλοξενήσει το *Νέο Πλανόδιον* και η *Ποιητική*, ενώ το 2011 εκδόθηκαν ποιήματά της στον συλλογικό τόμο *Ένα βιβλίο ποίησης* από τις εκδόσεις Γαβριηλίδη. Η συμβολή της στον ηλεκτρονικό τόμο *Διαγλωσσικές Θεωρήσεις* είναι μια επιμελημένη εκδοχή της έρευνάς της στο μεταπτυχιακό μάθημα «Μεθοδολογία Μεταφραστικής Έρευνας», με διδάσκουσα την επιμελήτρια του η-τόμου.